

Kahjude vähendamine

Kahjude vähendamise (*harm reduction*) eesmärk on vähendada kahju ja kulutusi, mida uimastite tarvitamine tekitab ühiskonnale, tarvitajale endale ja tema lähedastele. Kahjude vähendamise teenus hõlmab mitmeid sotsiaalseid tugiteenuseid narkootikumide tarvitajatele, mitmekülgse teabe levitamist ning ka turvalisemaks süstimiseks ja seksuaaleluks vajalike vahendite jagamist. Teenus põhineb teadmisel, et kõik narkootikumide tar-

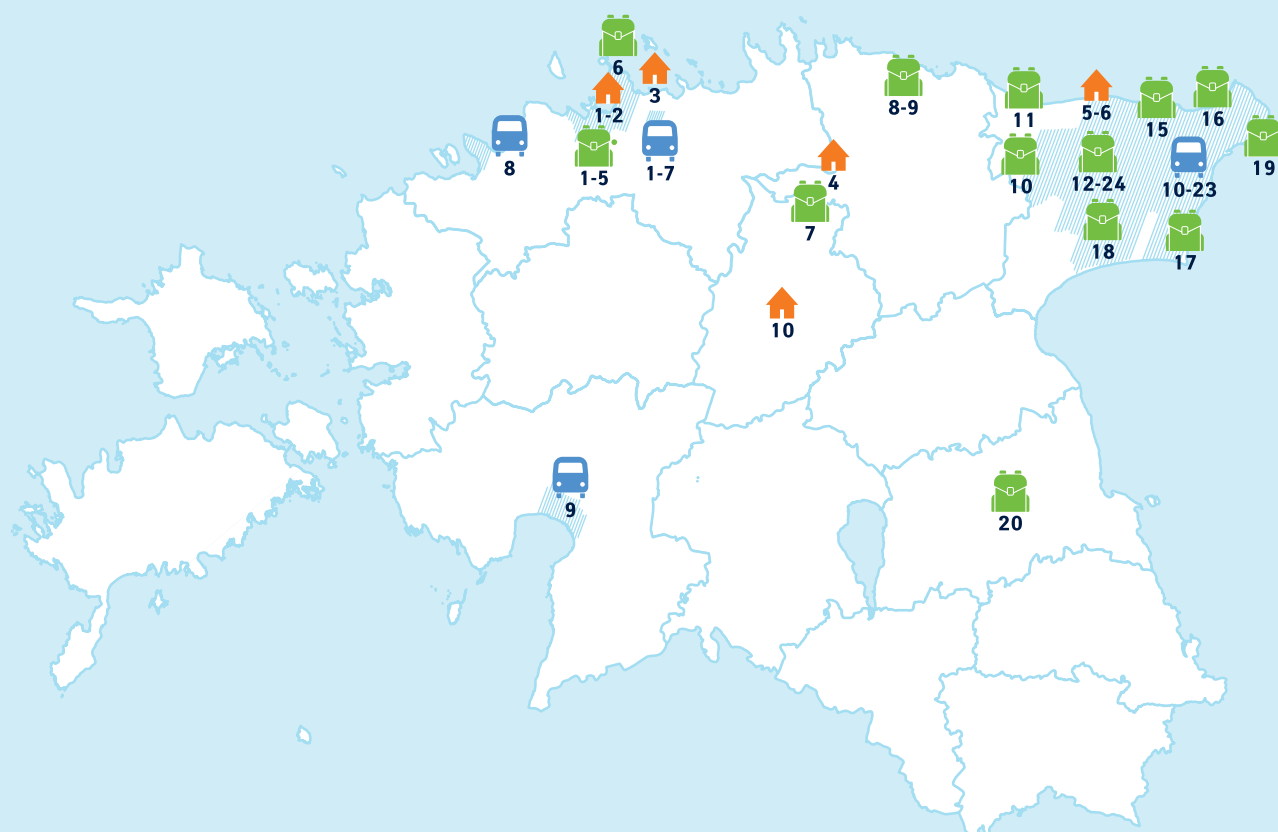
vitajad ei soovi või ei suuda tarvitamist lõpetada. Seetõttu tuleb tarvitajatega luua usalduslik kontakt ning pakkuda vajalikke tugiteenuseid, motiveerida ja nõustada neid turvalisemalt käituma. Ühiskonnale on kahjude vähendamise teenus kasulik, sest aitab vähendada narkomaaniaga seotud negatiivseid sotsiaalmajanduslikke tagajärgi ning muuta elukeskkonda turvalisemaks.

Eestis on kahjude vähendamise keskustes pakutavad teenused järgmised:

- nõustamine (kogemusnõustamine, psühholoogiline nõustamine, sotsiaalnõustamine, õigusabi);
- terviseteemaline nõustamine: kuidas turvalisemalt narkootikumide tarvitada ja vältida üledoosi;
- opioide tarvitavatele inimestele ja nende lähedastele elupäästva ravimi (naloksoon) võimaldamine koos vastava koolitusega¹, et vältida üledoosidest tingitud surmasid;
- puhaste süstalde ja nõelte jagamine;
- kasutatud süstalde ja nõelte kogumine ning hävitamine;
- kondoomide jagamine ja seksuaaltervise alane nõustamine;
- pesemisvõimaluste ja riideabi pakkumine;
- infektsioonide ennetamine, varane infektsioonide avastamine (näiteks HIV testimine) ning suunamine arsti vastuvõtule;
- motiveerimine ja suunamine sõltuvushäirete ravile ning rehabilitatsiooniteenustele.

2018. aasta lõpu seisuga pakkus Eestis kahjude vähendamise teenuseid kaheksa organisatsiooni. Kokku oli Eesti erinevates piirkondades 33 teenuse osutamise kohta, millest 14 olid statsionaarsed keskused, 19 väljatööl põhinevad ja kaks mobiilset bussi. Enamik teenuseid asub Harjumaal ja Ida-Virumaal, kuid teenuseid pakutakse ka Tapal, Pärnus ja Paides (**joonis 1**).

¹ Naloksooni kohta vaata eraldi teabelehte.

Statsionaar

Tallinn (3)
Maardu
Tapa
Kohtla-Järve (4)
Jõhvi
Kiviõli
Narva (2)
Paide

Väljatöö

Tallinn:
 1. Põhja-Tallinn
 2. Lasnamäe
 3. Mustamäe
 4. Öismäe
 5. Kristiine
Harjumaa:
 6. Viimsi
Lääne-Virumaa:
 7. Tapa
 8. Haljala
 9. Rakvere
Ida-Virumaa:
 10. Kiviõli
 11. Oru
 12. Jõhvi
 13. Sompa
 14. Kohtla-Järve, Ahtme
 15. Kohtla-Järve, Järve
 16. Sillamäe
 17. Vask-Narva
 18. Mäetaguse
 19. Narva
Tartumaa:
 20. Tartu linn

Mobiilne

Tallinn:
 1. Põhja-Tallinn
 2. Lasnamäe
 3. Mustamäe
 4. Öismäe
 5. Kristiine
 6. Nõmme (Männiku)
Harjumaa:
 7. Maardu
 8. Paldiski²
Pärnumaa:
 9. Pärnu linn²
Ida-Virumaa:
 10. Aseri
 11. Kiviõli
 12. Püssi
 13. Kohtla-Järve, Järve
 14. Jõhvi
 15. Kohtla-Järve, Puru
 16. Kohtla-Järve, lidla/Ahtme
 17. Sompa
 18. Voka
 19. Mäetaguse
 20. Iisaku
 21. Sillamäe
 22. Narva
 23. Narva-Jõesuu

Joonis 1. Kahjude vähendamise teenuste paiknevus Eestis, 2018

* Teenuseosutajate kontaktid on kättesaadavad portaalist narko.ee.

² Kuni 2018. aasta novembrini osutati Paldiskis ja Pärnus kahjude vähendamise teenuseid väljatöö vormis; mobiilse teenuse käivitamisega töövorm muutus ning nüüd see toimib mobiilse teenuse vormis.

Eestis oli 2018. aastal ligi 4000 kahjude vähendamise teenuse kasutajat ja teenuseid kasutati aastas üle 90 000 korra. Keskmiselt on läbi aastate narkootikume süstivatele inimestele kahjude vähendamise teenuste kaudu jagatud ligi kaks miljonit süstalt ja nõela aastas. 2018. aastal jagatud süstalde ja nõelte arv vähenes 1 700 000-ni, langus tulenes teenuse osalisest ümberkorraldamisest ja narkoturu muutustest. 2018. aasta lõpus hakati teenust osutama ka kahes kahjude vähendamise bussi, mis peamiselt liiguvad Harjumaal ja Ida-Virumaal. Tegemist on kaubiku tüüpi bussidega, milles on spetsiaalne varustus ja nõustamisruum (pakutakse erinevaid tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid). Mobiilne teenus on eelkõige mõeldud nendele narkootikume tarvitavatele inimestele, kellel mingil põhjusel puudub juurdepääs kahjude vähendamise keskusele ja teistele abiteenustele või kes mingil põhjusel ei saa kahjude vähendamise keskusesse minna. Kokku oli 2018. aasta lõpus külastati bussi ligi 300 korral.

Kahjude vähendamise bussi liikumise graafik Harjumaal, Pärnus, Tartus ja Ida-Virumaal on leitav narko.ee veebilehel.

Kahjude vähendamise teenuste ja nende juures olevate erinevate nõustamisteenuste kasutamisest annab ülevaate **tabel 1**.

Tabel 1. Kahjude vähendamise teenuse kasutamise statistika 2015–2018

Teenus	2015	2016	2017	2018
Teenuse kasutajaid kokku (kliendikoodiga)	5 810	5 608	5 465	3 738
Teenuse kasutamise kordade arv aastas	138 325	132 325	110 636	92 562
Kahjude vähendaja nõustamiste arv	50 822	47 417	43 896	42 232
Sotsiaaltöötaja nõustamiste arv	6 868	7 734	7 794	8 463
Psühholoogi nõustamiste arv	1 047	1 494	1 210	1 669
Tervisealane nõustamine	5 558	6 199	5 837	5 398
Jagatud süstalde arv	2 136 691	2 070 169	1 997 158	1 680 531

Programm SÜTIK – tugiisiku teenus narkootikumide tarvitajale

Programm SÜTIK alustas Eestis tegevust 2018. aasta juunis osana narkootikume tarvitavatele inimestele mõeldud kahjude vähendamise teenustest. Programmi raames määratakse narkootikume tarvitavale inimesele tugiisik, kes teda pidevalt toetab ja abiteenusteni suunab. Teenus aitab vähendada riskikäitumist ning parandab sõltuvusprobleemidega inimeste iseseisvat toimetulekut, tervist, töövõimet ja elukvaliteeti. Programmi rakendajad teevad pidevat koostööd Politsei- ja piirivalve ametiga, kuna üks eesmärk on narkootikumide tarvitajate karistamise asemel aidata neil oma käitumist muuta ja probleeme lahendada. Politsei vaatevälja sattunud inimene, kes on narkootikumide tarvitamise tõttu rikkunud avalikku korda ja kes on toimetatud kas kainestusmajja või politseijaoskonda suunatakse võimalusel tugiisikuteenusle. Harjumaal on tugiisikud valmis väljakutsetele reageerima 24 tundi ööpäevas. Tugiisik ja klient jäävad koostööd tegema ühe aasta jooksul alates teenuse algusest, kuid koostöö võib vajadusel jätkuda ka pärast seda. Aasta jooksul (2018–2019) on programmiga liitunud 173 klienti, kellest 75% on saatnud programmi politsei. 2019. aastal alustas SÜTIKU programm ka Ida-Virumaal. Teenus toimib Ida-Virumaal igapäevaselt 8.00-22.00-ni.